

דברים פרק כה

(יז) זכור את אשר עשה לך עמלק בדרך בצאתכם ממצרים: (יח) אשר קרד בדרך ויזנב בך כל הנחשלים אחריך ואתה עיף ויגע ולא ירא אלהים: (יט) והיה בהניח יקוק אלהיך לך מפל איבין מסביב בארץ אשר יקוק אלהיך נתן לך נחלה לרשתה תמחה את זכר עמלק מתחת השמים לא תשכח:

"אותיפרון" (אפלטון, 399 לפנה"ס): שאלת סוקרטס לאותיפרון

האם החסידות אהובה על האלים כי היא חסידות? או האם היא חסידות כי האלים אוהבים אותה?
Is the pious loved by the gods because it is pious? Or is it pious because it is loved by the gods?

אלוהים □ מאשר ← המוסר

אלוהים □ מגדיר ← המוסר

אברבנאל דברים כה

(יז) זכור את אשר עשה לך וגומי' עד סוף הסדר. לפי שאמר למעלה "כי תועבת ה' אלהיך כל עושה אלה כל עושה עול" (דבר' כה: טז), סמך כאן מצות זכרון מלחמת עמלק שעשה עול גדול לישראל בצאתו להלחם בס בדרך והיה זה תועבה לפני הש"י, ולזה יצוה למחות את שמו ולזה ראוי לכל אדם שיתרחק מהעול כי ימחה מספר חיים ועם צדיקים אל יכתב, ...

... והנה רשם במה שעשה עמלק ארבעה דברים מגונים:

(1) **הא' שנלחם עמהם מבלי סבה**, כי הנה הלוחמי מהם שיעשו מלחמותיהם כנגד האויבים הבאים עליהם לקחת את ארצם ולכבשם ילחמו להנצל מהם, ומהם שילכו לכבוש ארצות גוים אשר לא להם ועל זה ילחמו, אבל עמלק לא היה לו סבה מזה במלחמתו, כי הנה ישראל לא היו עוברים בארצו ובאים להלחם בו לשיצא להלחם בס, וגם לא היה להם ארצות שילך עמלק לכבשם ולחמדתו אותם ילחם בס, אבל היתה לבד מלחמתו בדרך בצאתם ממצרים, ר"ל שהוא יצא לשטן להם בדרך, עובר ומתעבר על ריב לא לו:

(2) **והב' שעם היות ממנהג המלכים כפי המעלה שקודם בואם להלחם בעם אחד יודיעו לאויביהם ביאתם ויאמרו להם הכינו כלי מלחמתכם** כי הנני בא להלחם אתכם וכמו שאמר (ירמ' מ"ו) בפרעה התיצב והכן לך והיה זה כדי שלא יבאו כגנבים שודדי לילה, הנה עמלק לא עשה כן אבל בא וילחם בפתע פתאום וזהו "אשר קרד בדרך" ר"ל במקרה פתאום בלתי שיעיר בך דבר:

(3) **והג' שהיה מפחיתות עמלק ופחדו שלא יעצור כח להלחם בישראל פנים בפנים, אבל נלחם עם החלשים שהם הבאים באחרית המחנה ויירא מגשת אל העם מלפניו וזה עם היות ישראל "עיף ויגע", וזהו ויזנב בך כל הנחשלים אחריך כי נחשלים הוא כמו נחלשים ככשב כבש, וזכר עוד מפחיתותו באמרו ואתה עיף ויגע:**

(4) **הד' הוא אמרו ולא ירא אלהים, רוצה לומר האיש הבליעל הזה פקד ויירא מאד ויצר לו מן העם בהיותו עיף ויגע, ולא ירא אלהים שהוא גבוה מעל גבוה מהעדא מלכין, ובזה גלה משה רבינו ע"ה שעמלק חטא נגד השם יתברך ונגד ישראל, ושמפני זה היתה הנקמה ממנו מוטלת על השם יתברך כמו שזכר בפרשת בשלח ועל ישראל כמו שצוה כאן,**

רמב"ן שמות יז: טז

וטעם העונש שנענש עמלק יותר מכל העמים, בעבור כי כל העמים שמעו וירגזו (לעיל טו יד), ופלשת אדום ומואב ויושבי כנען נמוגו (שם) מפני פחד ה' ומהדר גאונו, ועמלק בא ממרחק כמתגבר על השם, ולכך אמר בו ולא ירא אלהים (דברים כה יח) ...

אבי שגיא, עונשו של עמלק, 486

... הקו האופייני של מסורת זו הוא הניסיון להצביע על חומרת המעשה של עמלק, כך שיהיה ניתן להצדיק את העונש החמור המוטל עליו. עצם הצורך להצדיק ולנמק את חומרת העונש מלמד על הנחת-המוצא המצדדת באוטונומיה של מוסר. שהרי המצדד בתלות של המוסר בדת אינו עומד כלל לפני הצורך להצדיק ולנמק את חומרת העונש. ... אין ולו מקור אחד במסורת היהודית המעלה בהקשר של עמלק את תיזת התלות של המוסר בדת, אע"פ שעמדה זו מתבקשת כאן.

בראשית יח:כה

חללה לך מעשית פדבר הזה להמית צדיק עם רשע והיה כצדיק פרשע חללה לך השפט כל הארץ לא יעשה משפט:

• **בראשית כב**

(ב) ויאמר קח נא את בנך את יחידך אשר אהבת את יצחק ולך לך אל ארץ המריה והעלהו שם לעלה על אחד ההרים אשר אמר אליך:

• **רב נסים גאון (1062-990), הקדמה לספר המפתח.**

כל המצוות שהן תלויין בסברא ובאובנתא דלבא כבר הכל מתחייבים בהן מן היום אשר ברא אלוהים אדם על הארץ... ואע"פ שהמצוות (=שבע מצוות בני נוח) למודות מן הכתוב, דכתיב ויצו ה' אלוהים - אינן כולן של שמועה (=צו ה'), כי חיוב ידיעת הקב"ה ולשמוע בקולו ולעבדו - מדין הדעת הן ראויין; ושפיכות דם נקי והגזל - מדרך השכל הן אסורין.

משך חכמה (דבינסקי, 1843-1926), בראשית ז:א

הנה השבע מצוות שנצטווה אדם, המה מושגים לנימוס המדינה ולהנהגה הטבעית.

R. Aharon Lichtenstein, By His Light, p.123

On the one hand, Avraham is commanded to offer his son to God, on the other hand, he knows that murder is forbidden. The message of the akeida is clear: God's command takes precedence, in every respect, over our moral sensibility and our conscientious objections.

בראשית כב

(יב) ויאמר אל תשלח ידך אל הנער ואל תעש לו מאומה כי עתה ידעתי כי ירא אלהים אתה ולא חשכת את בנך את יחידך ממני:

R. Aharon Lichtenstein, By His Light, p.107-8

קול יקנך בפח קול יקנך בחדר: (תהלים כט:ד)

We perceive God in one sense as boundless, unbridled power. In another sense, we perceive Him in terms of values, of truth and goodness. ... certain things are simply inconceivable for Him; but **this is not an external constraint**, and therefore we need not be shaken by the thought that somehow His power is not boundless. ... the Jewish position is absolutely unequivocal. We indeed hold that God's will, His being, is moral and rational; that He does act, and will, in accordance with certain standards. **By virtue of His very essence**, certain things not only shall not, but cannot, be willed by Him. God and moral evil are simply incompatible.

R. W. Wurzbarger, Covenantal Imperatives, p.79-80

ואהבת לרעך כמוך אגני יקנך: (ויקרא יט:יח)

Our moral obligations to our fellow human beings arise not simply from nature or rationality, but derive their obligatory character from their being apprehended as divine imperatives. ... human conscience or reason merely discover divine imperatives.

Jean Paul Sartre (1905-1980)

The existentialist finds it extremely embarrassing that God does not exist, for there disappears with him all possibility of finding values in an intelligible heaven.

בראשית רבה (וילנא) פרשה נו:ד

... בא לו סמאל אצל אבינו אברהם אמר ליה: סבא סבא אובדת לבך, בן שניתן לך לקי שנה אתה הולך לשחטו, א"ל: על מנת כן. א"ל: ואם מנסה אותך יותר מיכן אתה יכול לעמוד, (איוב ד) "הנסה דבר אליך תלאה". א"ל: ויתר על דין. א"ל: למחר אומר לך שופך דם, אתה חייב ששפכת דמו של בנך. א"ל על מנת כן ...

שמואל א טו

(ב) כֹּה אָמַר יְקֹנֵק צְבָאוֹת פְּקֻדָּתִי אֶת אֲשֶׁר עָשָׂה עִמָּלֶק לְיִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר שָׁם לוֹ בְּדַרְדָּר בְּעִלְתּוֹ מִמְצָרִים :
(ג) עֲתָה לֵךְ וְהִכִּיתָ אֶת עִמָּלֶק וְהִחַרְמָתָם אֶת כָּל אֲשֶׁר לוֹ וְלֹא תַחְמַל עָלָיו וְהִמַּתָּה מֵאִישׁ עַד אִשָּׁה
מֵעֵלֶל וְעַד יוֹנֵק מִשׁוֹר וְעַד שָׂה מִגְּמֵל וְעַד חֲמוֹר :

תלמוד בבלי מסכת יומא דף כב עמוד ב

אמר רבי מני : בשעה שאמר לו הקדוש ברוך הוא לשאול (שמואל א' טו) "לך והכית את עמלק",
אמר : ומה [על] נפש אחת אמרה תורה הבא עגלה ערופה, [על] כל הנפשות הללו על אחת כמה
וכמה! ואם אדם חטא - בהמה מה חטאה? ואם גדולים חטאו - קטנים מה חטאו? יצאה בת קול
ואמרה לו (קהלת ז) "אל תהי צדיק הרבה". ובשעה שאמר לו שאול לדואג (שמואל א' כב) "סב
אתה ופגע בכהנים", יצאה בת קול ואמרה לו (קהלת ז) "אל תרשע הרבה".

ילקות שמעוני (שמואל א רמז קכא)

"כל שהוא רחמן על אכזרים לסוף נעשה אכזר על רחמנים."

שמואל א פרק טו

(כב) וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל הֲחִפֵּץ לִיקְנֹק בְּעִלּוֹת וּזְבָחִים כְּשֹׁמֵעַ בְּקוֹל יְקֹנֵק הֲנִיחֵה שְׁמֵעַ מִזְבַּח טוֹב לְהִקְשִׁיב
מִחֶלֶב אֵילִים : (כג) כִּי חֲטֵאתָ קָסָם מְרִי וְאָנֹן וְתִרְפִּים הִפְצַר יַעֲן מֵאִסַּתְּ אֶת דְּבַר יְקֹנֵק וַיִּמְאָסְךָ
מִמֶּלֶךְ : ... (כו) וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל אֵל שְׂאוּל לֹא אֲשׁוּב עִמָּךְ כִּי מֵאִסַּתְּ אֶת דְּבַר יְקֹס וַיִּמְאָסְךָ יְקֹס
מֵהִיּוֹת מֶלֶךְ עַל יִשְׂרָאֵל :

Lichtenstein, In His Light, p.126

Shaul had been commanded to take a whole people and kill them – and this is, morally, a
frightful thing. The only justification lies in it being a response to an unequivocal divine
command. [Sparing Agag] indicates that what motivated him in killing the others was not
the tzav of God ... Shaul was not punished for sparing Agag: rather, he had to be punished
because of the Amelikites that he did kill! Because he killed them not purely due to a divine
command ...

דברים לב:ז

הַצֹּר תִּמְמִים פְּעָלוֹ כִּי כָל דְּרָכָיו מִשְׁפָּט אֵל אֱמוּנָה וְאִין עֹנֵל צְדִיק וַיֵּשֶׁר הוּא :

אסתר ג

(א) אַחַר הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה גָּדַל הַמֶּלֶךְ אַחַשְׁוֵרוּשׁ אֶת הַמֶּן בֶּן הַמַּדְתָּא הָאֲגַגִּי וַיִּנְשְׂאֵהוּ וַיִּשֶׂם אֶת כִּסְאוֹ
מֵעַל כָּל הַשָּׂרִים אֲשֶׁר אֵתּוֹ : ... (יג) וַיִּשְׁלַח סָפְרִים בְּיַד הַרְצִים אֵל כָּל מְדִינוֹת הַמֶּלֶךְ לְהַשְׁמִיד לַחֲרֹג
וְלֵאבֹד אֶת כָּל הַיְהוּדִים מִנַּעַר וְעַד זָקֵן טַף וְנָשִׁים בַּיּוֹם אֶחָד בַּשְּׁלוֹשָׁה עָשָׂר לַחֹדֶשׁ שְׁנַיִם עָשָׂר הוּא
חֹדֶשׁ אָדָר וְשֵׁם לְבוֹז :

מאור ושמש (קרקוב, 1751-1823), שמות פרשת בשלח

... אֵיתָא בְּזוּהַר הַקְּדוֹשׁ שְׁמִלְחַמַת עִמָּלֶק הִיָּה לְמַעְלָה וּלְמַטָּה, עַל כֵּן הִיתָה כְּבִידָה כָּל כַּד . וַיִּרְאֶה
לְפָרֶשׁ הַדָּבָר, דְּהִנֵּה קְלִיפַת עִמָּלֶק הִיָּה לְעִקּוֹר יִשְׂרָאֵל מֵאֱמוּנָה שְׁלִימָה בְּה' יִתְבַרֵךְ, וּמִבְּלַבֵּל
מִחֲשַׁבְתָּם בְּאֱמוּנוֹת רַעוּת חַי"ו, כְּמוֹ שְׁמַצִּינוּ בְּזוּהַר הַקְּדוֹשׁ שְׁמִיד שְׁאִמְרוּ יִשְׂרָאֵל (שְׁמוֹת יז ז) הִישׁ ה'
בְּקִרְבָּנוּ אִם אִין - מִיד 'וַיִּבֵּא עִמָּלֶק'; הַגִּם שְׁדַבְרֵי הַזּוּהַר הַקְּדוֹשׁ הֵם עִמּוֹקָיִם] מֵאֵד, עֵיין שִׁם . עַל כָּל
פְּנִים, עַל פִּי פְּשׁוּטוֹ, מִרְמִזִּים הַפְּסוּקִים כְּשֶׁבִאוּ יִשְׂרָאֵל לְאִיזָה סִפְקָ בְּהֵאֱמוּנָה - אִזִּי בֵּא עִמָּלֶק לְנִתֵּק
אוֹתָם יוֹתֵר וְיוֹתֵר מֵאֱמוּנַת אֱלֹהֵי עוֹלָם לְגַמְרֵי חַי"ו .